

Pertti Happonen
Johtaja, Fimea

Erkki Palva
Johtaja, Fimea

Sinikka Rajaniemi
Ylijohtaja, Fimea

Lääkkeiden järkevä käyttö turvaa suomalaisten terveyttä

Lääkkeiden käyttö Suomessa on kohtuullisen järkevää. Vielä on kuitenkin parannettavaa, jotta lääkehoitoihin ohjatuista varoista saadaan jatkossa mahdollisimman paljon hyvinvointia koko väestölle.

Lääkkeillä on keskeinen merkitys väestön terveyden ylläpitämisessä ja sairauksien hoitamisessa. Lääkkeillä pidennetään elinaikaa monissa vaikeissa sairauksissa, ennaltaehkäistään invalidisoivia sairauskohtauksia ja parannetaan usein myös elämänlaatua, kunhan lääkkeitä vain käytetään järkevästi.

Suomessa lääkkeisiin käytetään noin kolme miljardia euroa, mikä on noin 15 % koko terveydenhuollon kuluista. Lääkekuluista 70 % syntyy avohoidossa. Terveydenhuollon kokonaiskuluista reilu kolmannes syntyy edelleen erikoissairaanhoidossa, mutta lääkemenojen kaksinkertaistuminen on reilun vuosikymmenen aikana kuronut kiinni eroa näiden menoerien välillä. Ei ole yhdentekevää, miten yhteiset investoinnit terveyteen käytetään, vaan niiden ensisijaisena tavoitteena on tuottaa mahdollisimman paljon terveyshyötyä ja sitä kautta hyvinvointia koko väestölle.

Lääkkeiden järkevä käyttö sairauksien hoidossa – järkevä tai rationaalinen lääkehoito – on nostettu pääministeri **Juha Sipilän** hallitusohjelmassa osaksi rakennepoliittista sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta. Rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelman tarkoituksena on parantaa potilaan kokonaisvaltaisen hoidon toteutumista, parantaa ihmisten toimintakykyä sekä luoda edellytykset kustannustehokkaalle lääkehoidolle niin potilaan kuin yhteiskunnan näkökulmasta.

Maailman terveysjärjestö (WHO) asetti lääkkeiden järkevän käytön keskeiseksi terveyspoliittiseksi tavoitteeksi jo 30 vuotta sitten. WHO:n mukaan lääkkeiden järkevän käytön edellytyksenä on, että ”potilaat saavat hoidollisiin tarpeisiinsa sopivat hoidolliset vaatimustensa mukaisina annoksina riittävän ajan ja vähäisimmin kustannuksin heille ja yhteiskunnalle”

*Lääkkeen järkevä käyttö tarkoittaa,
että käytön hyödyt punnitaan
kussakin tilanteessa riskejä ja
kustannuksia vastaan.*

(taulukko 1). Järkevä käyttö siis tarkoittaa, että lääkkeen käytön hyödyt punnitaan kussakin tilanteessa käyttöön liittyviä riskejä ja kustannuksia vastaan. Tämä on yhteisesti niin yhteiskunnan ja lääkeviranomaisten, lääketeollisuuden, terveydenhuollon henkilöstön kuin potilaiden ja kansalaistenkin vastuulla.

Järkevää lääkehoitoa tukevat useat rakenteet

Lääkkeiden järkevän käytön perusedellytys on, että lääkkeitä on saatavilla ja ne ovat käytössä tehokkaita ja turvallisia. Eurooppalaisen myyntilupajärjestelmän tavoitteena on, että myyntiluvan saaneiden lääkkeiden hyötyjen ja riskien suhde on suotuisa koko lääkkeen elinkaaren ajan silloin, kun niitä käytetään niille hyväksytyissä käyttötarkoituksissa ja potilasryhmissä.

Käypä hoito -suosituksilla on merkittävä asema suomalaisen terveydenhuollon hoitokäytäntöjen ohjaamisessa ja yhtenäistämisessä. Suositukset perustuvat nykyisellään vaikuttavuusnäyttöön, eikä niissä ole systemaattisesti huomioitu kustannusvaikuttavuutta. Koska eri hoitovalintojen väliset kustannuserot kuitenkin kasvavat yhä suuremmiksi, on jatkossa välttämätöntä korostaa kustannusvaikuttavuuden merkitystä hoitokäytäntöjen ohjauksessa.

Suomalaisella lääkekorvausjärjestelmällä on lääkehoitoja ohjaava vaikutus. Näin on erityisesti erityiskorvausjärjestelmässä, jossa korvattavuuksia kohdennetaan potilaskohtaisesti. Erityiskorvattavuuspäätöksissä edellytetään näyttöä lääkkeen hoidollisesta arvosta, tarpeellisuudesta ja taloudellisuudesta. Siten järjestelmällä pyritään ohjaamaan käytettävät varat mahdollisimman paljon terveyshyötyä tuottavalla tavalla. Tällaiset hallinnolliset järjestelmät ovat ohjaukselineinä monimutkaisia, mutta ne ovat kustannustehokkaampia kuin pelkkä informaatio-ohjaus. Pienet potilasryhmät saattavat silti niissäkin jäädä liian vähälle huomiolle.

Kohti entistäkin järkevämpää lääkkeiden käyttöä

Maailemanlaajuisesti tarkasteltuna lääkkeiden käyttö on Suomessa yleisesti ottaen jo nyt kohtuullisen järkevällä tasolla. Parannettavaa löytyy silti monesta. Perusteeton ja epätarkoituksenmukainen monilääkitys on yleinen ongelma erityisesti iäkkäillä potilailla. Toisaalta potilastietojärjestelmien haasteet ja terveydenhuollon painottuminen erikoissairaanhoidon on johtanut siihen, ettei potilaan lääkehoitoa välttämättä tarkastella missään kokonaisuutena. Monet potilaat kokevatkin saavansa ristiriitaista tai puutteellista tietoa lääkityksistään ja sitoutuvat lääkehoitoihinsa heikosti. Lääkehoidon vaikutusten seuranta jää helposti riittämättömäksi, ja näin ei tulla luopuneeksi tehottomaksi osoittautuneista tai tarpeettomiksi jääneistä lääkkehoidoista.

Suomen terveydenhuollon kaksikanavainen rahoitusjärjestelmä kannustaa osaoptimointiin siten, että yksi rahoituslähde voi siirtää kustannusvastuun toiselle vaikka terveydenhuollon kokonaismenot näin kasvavat. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteellisen uudistuksen yhtenä tavoitteena onkin, että tämänkaltaiset järjestelmästä johtuvat epätarkoituksenmukaisuudet karsitaan. Terveydenhuoltomme kestävyden turvaaminen edellyttää kuitenkin ennen kaikkea sitä, että lääkkeisiin käytetyillä varoilla saadaan mahdollisimman suuri terveyshyöty tuotettua tasapuolisesti koko väestölle.

Myös mahdollisuus hyödyntää uusia, erittäin kalliita lääkkeitä riippuu entistä enemmän siitä, miten kokonaisuudessaan onnistutaan hillitsemään lääke- ja terveydenhuollon kustannusten nousua, joka on väestömme

Taulukko 1. Järkevän lääkehoidon tunnusmerkit.

Sopiva käyttöaihe	Terveysongelman tunnistaminen ja hoidon tavoitteen määrittäminen; lääkkeen käyttö on lääketieteellisesti perusteltua.
Sopiva lääke	Lääkkeen valinta perustuu harkintaan sen tehosta, turvallisuudesta, soveltuvuudesta potilaalle ja kustannuksista.
Sopiva annostus, antoreitti ja hoidon kesto	Yksilöllistäminen potilaan tila huomioon ottaen.
Sopiva potilas	Haittavaikutusten mahdollisuus on pieni (odotettuun hyötyyn nähden), eikä lääkkeen käytölle ole vasta-aiheita. Potilaalla on riittävä tieto terveydentilastaan ja siihen tarkoitettusta lääkityksestä. Hoidon seuranta on järjestetty lääkkeen tavoitellut ja tahattomat vaikutukset huomioon ottaen.
Lääkkeen virheetön toimittaminen	Toimitettaessa varmistetaan, että potilaalla on riittävä tieto lääkkeestään ja sen käytöstä.
Potilaan sitoutuminen hoitoon	Potilas ymmärtää ja hyväksyy lääkityksensä merkityksen ja oman roolinsa hoidon tavoitteen saavuttamisessa.

Kuva: Kai Widell

ikäntymisen vuoksi väistämätöntä. Lääkkeiden käyttöön vaikuttavat välittömimmin itse potilaat sekä lääkkeitä määräävät terveydenhuollon ammattilaiset. Kestävien vaikutusten aikaansaaminen riippuu ratkaisevasti siitä, kuinka nämä avainryhmät ovat valmiita muuttamaan ajatteluaan ja tottumuksiaan.

Reformit mahdollistavat uusista käytännöistä sopimisen

Nyt käynnistetty rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelma on ponnistus, joka koskettaa kaikkia lääkehoidon toteuttamiseen osallistuvia. Entistä järkevämmiin toteutetulla lääkehoidolla on mahdollista vähentää lääkehoitojen haittoja, lisätä niistä saatavaa terveyshyötyä ja samalla mahdollistaa uusien, kalliiden lääkkeiden hallittu käyttöönotto.

Jotta järkevä lääkehoito voi toteutua, on myös tietoteknisten välineiden tuettava riittävästi kaikkia hoidon toteuttamiseen osallistuvia. Muutuva digitaalinen toimintaympäristö antaakin jatkossa uusia mahdollisuuksia lääkehoitojen seurantaan ja potilaitten hoitoon sitouttami-

seen. Tässä Suomi on kansainvälisten vertailujen perusteella jo hyvässä vauhdissa, mutta kehitys on silti vielä alkumetreillä. Perusasia – se, että niin potilas itse kuin hänelle lääkkeitä määräävät ja toimittavat tahot ovat tietoisia potilaan nykylääkityksestä ja sen tavoitteista – ei vielä ole kunnossa. Tällaisen ajantasaisen lääkitystiedon puuttuminen heikentää myös lääkehoidon suunnittelua helpottavien päätöksentuki- ja muiden järjestelmien hyödyllisyyttä.

Uudet, internet-aikakauden mukanaan tuomat mahdollisuudet peräänkuuluttavat myös uusia taitoja ja käytäntöjä sekä lääkkeen määrääjiltä että käyttäjiltä. Kaikkien osapuolten osaamista tarvitaan siinä, kuinka luotettava, lääkkeiden järkevää käyttöä tukeva lääketieto tehdään tutummaksi ja otetaan lopulta hyötykäyttöön lääketiedon runsaudenpulassa.

Järkevä – rationaalinen – lääkehoito edellyttää, että terveydenhuollon palvelujärjestelmän toiminta ja voimavarat on suunnattu varmistamaan, että potilaat saavat hoidollisen tarpeensa mukaiset oikeat lääkkeet oikeaan aikaan ja mahdollisimman vähäisin

kustannuksin. Lisäksi vaaditaan, että potilaat käyttävät lääkkeitä oikein ja todella hyötyvät niistä. Käynnissä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus luo erinomaiset puitteet tiellemme kohti tätä päämäärää. ●

KIRJALLISUUTTA

- Management Sciences for Health. MDS-3: Managing Access to Medicines and Health Technologies. Arlington, VA: Management Sciences for Health 2012.
- Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma, 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015.
- Suomen virallinen tilasto. Terveydenhuollon menot ja rahoitus 2013. Tilastoraportti 6/2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- World Health Organization. The rational use of drugs. Report of the Conference of Experts Nairobi, 25–29 November 1985. Geneva: WHO 1987.

